

En historia om settlement

Varför skriva en artikel om settlement på 2010-talet? Är inte begreppet nattståndet och tillhörande en svunnen tid? För den oinvigde etablerades settlementen i England i slutet av 1800-talet som en reaktion mot de stora klyftorna i det brittiska samhället. Idén var att studenter och bättre bemedlade skulle bosätta sig i Londons slumområden och att settlementen skulle fungera som mötesplatser. Helt enkelt en neutral arena där människor från olika samhällsklasser kunde mötas. Ett viktigt inslag var bildning. Bildning sågs som en möjlighet för människor att utvecklas och som en möjlighet att förändra sina livsvillkor.

Natanael Beskow, som sedermera tillsammans med **Ebba Pauli** skapade Birkagården 1912, inspirerades av settlementstanken vid en studieresa till London 1899. Skälet till att de tog starkt intryck var att Sverige i början av 1900-talet hade liknande problem som England, det vill säga omvälvningar från jordbrukssamhälle till industrisamhälle, folkomflyttningar inom landet, emigration, fattigdom, trångboddhet samt ett samhälle präglad av djupa sociala klyftor mellan människor.

Natanael Beskow och Ebba Pauli var, liksom många andra grupperingar i samhället, djupt oroade över samhällsutvecklingen i Sverige. Den fråga de ställde sig var "hur nå fram till ömsesidigt givande och mottagande? Hur slå en bro över den klyfta som skapats av samhällelig orättvisa, av alltför stor olikhet i ekonomiska och kulturella livsvillkor, av olika tankar, vanor och känsloreaktioner, av misstro och främlingskap? Settlementstanken gav svaret.* Hemgårdarna, som blev den svenska benämningen bars fram av tanken att människor, skulle mötas som likar. Vägledande var broderskapstanken. Endast via möten mellan olika samhällslager kunde förståelse och försoning uppnås.

Hemgården Birkagården etablerades 1912 i stadsdelen Birkastan

som då var en av Stockholms fattigaste stadsdelar och som dominerades av två industrier – Rörstrandsfabriken och Atlas Copco. Det var viktigt att välja ett område som beboddes av arbetare. Bara några år efter etableringen blev Birkagården en succé i den meningen att verksamheten blev välbesökt och ett betydelsefullt inslag i vardagen för många människor. En viktig del i framgången var att Birkagården inte serverade ett färdigt koncept utan att det var människorna som kom till Birkagården som påverkade och styrde innehållet.

För många har Birkagården varit "en trygg hamn i en orolig omgivning". Det Birkagården erbjöd var uttryckt i nutida termer ett skyddande och läkande sammanhang. De som kom hit blev sedda och bekräftade och fick möjlighet att utvecklas som människor. Ett viktigt inslag var bildning. Vid den tidpunkten, 1910-talet, var utbildning få förunnat. Natanael Beskow tog initiativ till bildandet av Birkagårdens folkhögskola som hade sina första kurser 1916. Det var den första folkhögskolan som inrättades i en storstad vilket gjorde det möjligt för arbetare att gå på folkhögskola på hemmaplan.

Detta är några glimtar ur Birkagårdens historia. Andemeningen har varit att peka på att "socialt arbete" bland utsatta och fattiga människor kan ha många uttrycksformer. Birkagården är ett exempel.

Vilka lärdomar kan man dra ur hemgården Birkagården som alltjämt lever, men i en helt annan kontext än den som omgärdade Birkagården på 1910-talet?

Fortfarande är det centralt att skapa och ständigt hålla levande, en anda av att alla människor har lika värde. Alla människor har möjligheter att utvecklas bara de får de rätta förutsättningarna. Finns det idag arenor och sammanhang, där människor har ett lika värde, och där människor kan mötas som likar?

Är konceptet settlement/hemgård gångbart idag? Samhället är

annorlunda men klyftorna mellan olika samhällslager är djupa. Om man tar Stockholm som exempel är staden segregerad. Det har framhållits i många offentliga rapporteringar de senaste åren som redovisat skillnader i fysisk och psykisk hälsa och utbildningsnivåer mellan olika stadsdelar.

Ett försiktigt konstaterande är att människor från olika samhällslager idag inte har några arenor att mötas på, åtminstone inte med den innebörd som Natanael Beskow och Ebba Pauli gav begreppet, möten mellan människor som likar. Snarare har många forskare och debattörer lyft fram det alltmer polariserade samhälle vi lever i.

Människors behov idag är desamma som för 100 år sedan. Vi vill bli sedda och bekräftade och ingå i sammanhang.

Anders Arnsvik

Socionom, master i socialt arbete

*Källa: Birkagården 1912 – 1932, Birkagårdens förlag